

NORGES HØYESTERETT

Den 29. juni 2005 avsa Høyesterett kjennelse i

HR-2005-01058-A, (sak nr. 2005/589), straffesak, anke,

A (advokat John Christian Elden)

mot

Den offentlige påtalemyndighet (kst. statsadvokat Katharina Rise)

S T E M M E G I V N I N G :

- (1) Dommer **Oftedal Broch**: Saken gjelder tolking av straffeloven § 219 anvendt på et forhold overfor en samboer og straffutmålingen i saken.
- (2) A ble 11. november 2003 satt under tiltale for overtredelse av straffeloven § 219 første straffalternativ for i tiden 30. august 1999 til mars/april 2003 gjentatte ganger og grovt å ha krenket sine plikter mot sin samboer B ved å utøve vold mot henne, tvinge henne til å forlate leiligheten og/eller ved å oppføre seg truende mot henne.
- (3) Grunnlaget var i tiltalebeslutningen beskrevet slik:

”I tiden 30. august 1999 til mars/april 2003 på ulike steder i X, har han gjentatte ganger og grovt krenket sine plikter mot sin samboer B ved å utøve vold mot henne, tvinge henne til å forlate leiligheten og/eller ved å oppføre seg truende mot henne, herunder:

a)

30. august 1999 i ---veien 14 i Y i X, slo han henne med flat hånd flere ganger i ansiktet og dro henne etter håret slik at noe av håret løsnet.

b)

Ved en anledning i februar/mars 2000 i ---veien 14 i Y i X, tvang han henne til å forlate leiligheten midt på natten. B var på dette tidspunkt gravid.

c)

Ved en anledning i januar/februar 2001 i ---veien 14 i Y i X, slo han henne med stor kraft i ansiktet.

d)

Ved en anledning i september/oktober 2002 i xxxvei 6 B i Z i X, skubbet han sin samboer B ned i en seng, satte seg overskrevs på henne og holdt armene hennes fast, samtidig som han slo henne flere ganger med knyttet hånd i ansiktet. Han plasserte begge hender rundt strupen hennes i kvelergrep og la en pute over ansiktet hennes, slik at hun fikk vansker med å puste. Deretter sparket han henne flere ganger i baken og ryggen mens hun lå på gulvet.

e)

Til tid og på sted som angitt i post I d, etter å ha forholdt seg som der beskrevet, hevet han et brannslukningsapparat over hodet og truet B med å slå henne med det dersom hun ikke forlot leiligheten.

f)

Ved en anledning i mars/april 2003 i xxxvei 6 B i Z i X, veltet han en del av en seng over sin samboer B og deres felles barn, C, født 18.06.2000.”

- (4) Ved Bergen tingretts dom 18. oktober 2004 ble A frifunnet for tiltalen etter § 219 første straffalternativ, idet retten fant at samboeren ikke hadde vært i en hjelpeløs stilling. Retten fant imidlertid bevist at A hadde begått de handlingene som var beskrevet i tiltalebeslutningen, og som retten fant – med unntak av punkt f) – utgjorde tilfeller av tvang, trusler og vold, jf. straffeloven §§ 222, 227 og 228 første ledd. Overtredelsene av § 228 første ledd beskrevet i punkt a) og c) var foreldet. For øvrig ble tiltalte domfelt etter de nevnte bestemmelser til fengsel i 6 måneder.
- (5) Dommen har følgende slutning:
- ”1. A, født 02.05.1969 dømmes for overtredelse av strl. § 222, 1. ledd, 2. str.alt., strl. § 229, 1. ledd og strl. § 227, 1. ledd, 2. str.alt., alt sammenholdt med strl. § 62, 1. ledd og § 64, til en straff av fengsel i 6 – seks – måneder.
2. Saksomkostninger idømmes ikke.”
- (6) Det fremgår av dommen at straffeloven § 64 er gitt anvendelse, idet samtlige forhold ble begått før Gulating lagmannsretts dom 18. juni 2003 og noen av dem også før dom av Bergen byrett 19. desember 2000. Dommene er på henholdsvis 36 og 21 dager fengsel, og angår tyveri, vold, legemiddeloven og overtredelse av vegtrafikkloven.
- (7) Påtalemyndigheten anket til Gulating lagmannsrett over lovanvendelsen og straffutmålingen. Også domfelte anket.
- (8) Ved Gulating lagmannsretts dom 3. mars 2005 ble A dømt etter straffeloven § 219. Domsslutningen lyder:
- ”A født 2. mai 1969 dømmes for overtredelse av straffeloven § 219 første ledd første straffalternativ sammenholdt med straffeloven § 64 første ledd til en straff av fengsel i 1 – ett – år.”
- (9) Lagmannsretten fant, i motsetning til tingretten, at vilkåret om at fornærmede skulle ha vært i en hjelpeløs stilling, ikke gjelder for ektefelle/samboer.
- (10) A har anket til Høyesterett. Anken gjelder prinsipalt lovanvendelsen, subsidiært straffutmålingen. Det er nedlagt slik påstand:

”Prinsipalt:

1. A dømmes for overtredelse av strl § 222, 1. ledd, 1. punktum, strl § 227, 1. ledd, 1. punktum og strl § 228, 1. ledd, alt sammenholdt med strl § 62 og 64, 1. ledd, og anses på mildeste måte.
2. A frifinnes for de forhold som er inntatt i tiltalens underpunkter a, c og f.

Subsidiært:

Straffen nedsettes.”

- (11) Påtalemyndigheten mener lagmannsrettens dom er riktig både med hensyn til lovanvendelse og straffutmåling. Det er lagt ned slik påstand:

”Prinsipalt:

Anken forkastes.

Subsidiært:

Lagmannsrettens dom oppheves.”

- (12) *Mitt syn på saken:*

- (13) Sakens hovedspørsmål for Høyesterett gjelder tolkingen av straffeloven § 219 første ledd. Bestemmelsen, som har stått uendret siden 1902, lyder slik:

”Med Fængsel indtil 2 Aar straffes den, som udsætter nogen hans Husstand tilhørende Person for Nød ved modvillig at unddrage sig den ham paahvilende Forsørgelsespligt, eller som ved Vanrøgt, Mishandling eller anden lignende Adfærd oftere eller grovt krænker sine Pligter mod Ægtefælle eller Barn eller mod nogen hans Husstand tilhørende eller hans Omsorg undergiven Person, som paa Grund af Sygdom, Alder eller andre Omstændigheder er ude af Stand til at hjælpe sig selv. Har Forbrydelsen havt Døden eller betydelig Skade paa Legeme eller Helbred tilfølge, anvendes Fængsel indtil 6 Aar.”

- (14) Det springende punkt i saken er om vilkåret ”ude af Stand til at hjelpe sig selv” også omfatter ektefeller. Jeg bemerker at det ikke er bestridt at samboere må likestilles med ektefeller, jf. straffeloven § 5 siste ledd, som riktignok gjelder et noe annet definisjonsspørsmål, sml. også straffeloven § 34 a siste ledd. Jeg er enig i at det også i forhold til § 219 må legges til grunn at samboere likestilles med ektefeller.
- (15) Jeg ser først på ordlyden i § 219. Den kan klart forenes med det syn at vilkåret om hjelpeløshet ikke omfatter ektefeller, men entydig er ordlyden ikke.
- (16) Derimot er lovgiverviljen klar. Paragraf 219 videreførte bestemmelsen i kriminalloven av 1842 kapittel 15 § 9. Denne bestemmelsen straffet den som mishandlet ”noget under hans Omsorg eller Varetægt staaende Barn” eller ”nogen formedelst Sygdom eller af andre Grunde hjælpeløs Person, der er under hans Omsorg eller Varetægt”. Her fremgår det klart at barn var vernet uten noe krav om hjelpeløs tilstand. *Ektefeller* kom med i § 219 ved overgangen til straffeloven av 1902. I Straffelovkommisjonens innstilling fra 1896 uttales på side 204 ”at Ægtefælle er medtaget uden Hensyn til hjælpeløs Forfatning”. Dermed trekker lovgiverviljen entydig i retning av at hjelpeløs-kriteriet ikke omfatter ektefelle.

- (17) Dette standpunkt gis det også uttrykk for i Kjerschows kommentar fra 1930 til straffeloven side 551. Det samme sies av Skeie i bind 2 av Den norske strafferett, 2. utg. 1946, side 51. I Karnov 1994, note 1408 til straffeloven § 219 ble det imidlertid gitt uttrykk for en annen oppfatning. Etter omtale av hvilke grupper personer som er vernet av § 219, uttales det uten at spørsmålet problematiseres og uten kildehenvisninger:

”For samtlige kreves det at vedkommende ”paa Grund af Sygdom, Alder eller andre Omstændigheder er ude af Stand til at hjelpe sig selv”.”

- (18) Identisk kommentar finnes i Karnov 1996 under note 1421 og i 1999 note 1470. Standpunktet gjentas også i Bratholm/Matningsdal (red.): Straffeloven med kommentarer 1995 side 506.
- (19) I Norsk Lovkommentar 2002 (tidligere Karnov) behandles spørsmålet under note 1611. Under henvisning til historikken og eldre teori konkluderes her med at ektefelle faller utenfor hjelpeløshetskriteriet. Avslutningsvis uttales:

”I Bratholm/Matningsdal 1995 s. 506 uttales det at vilkåret gjelder for samtlige alternativer – noe som ikke kan være riktig.”

- (20) Jeg nevner til slutt at det finnes noe underrettspraksis som med henvisning til Karnov og Bratholm/Matningsdal: Straffeloven med kommentarer har stilt opp hjelpeløshetskriteriet også for ektefeller. Men spørsmålet er ikke drøftet i disse dommene ut fra de kilder jeg har vist til. Det dreier seg ikke om noen fast praksis, men et fåtall dommer, og det finnes også underrettspraksis i motsatt retning.
- (21) Etter denne gjennomgang mener jeg det har de beste argumenter for seg å forstå § 219 slik at barn og ektefeller vernes uten at det er noe krav om hjelpeløshet. Lovteksten lar seg klart forene med dette resultat. Det er videre dette som var lovgiverviljen. Teorien er delt, men den nyeste oppfatning er klar. Jeg peker også på at forholdet mellom ektefeller og samboere er så vidt komplekst, at et hjelpeløshetskriterium – særlig når et mønster av vold preger forholdet – kan være svært vanskelig å anvende.
- (22) Etter dette er jeg enig i den lovtolking lagmannsretten har lagt til grunn.
- (23) Det spørsmål som gjenstår gjelder straffutmålingen. De forhold som A er dømt for fremgår av tiltalebeslutningen som jeg tidligere har referert. De er nærmere beskrevet av tingretten, som lagmannsretten viser til i sin dom. Av tingrettens beskrivelse fremgår at episodene dels har vært preget av kraftig vold. Forholdet under a) omfatter således flere slag med flat hånd i ansikt og på kinn, videre at domfelte dro fornærmede etter håret tilbake til leiligheten, da hun forsøkte å flykte. Under post b) ble fornærmede truet og kastet ut av sin leilighet vinterstid klokken to om natten da hun var gravid i sjetten måned. Post d) var en langvarig voldelig episode, der domfelte slo fornærmede med knyttet hånd på kinnbenet og sparket henne flere ganger mens hun lå på gulvet. Begge deler var meget smertefullt. Episoden omfattet også kvelertak og dekking av ansiktet med pute. Fornærmede fikk panikk ved mangel på luft og følelsen av maktesløshet satt igjen i lang tid.
- (24) Jeg mener at episodene samlet forteller om en volds- og trusselatmosfære som har vart over lang tid. Dette styrkes av fornærmedes forklaring for tingretten at domfelte hele

tiden har hatt et voldsomt temperament. Hun har fortalt at han kunne slå hull i dør og vegger og under krangler holde fornærmede opp mot en vegg og slå med knyttet neve i veggen ved siden av hodet hennes.

(25) Lagmannsretten uttaler følgende om straffutmålingen:

”Når det gjelder straffutmålingen finner lagmannsretten at den mishandlingen tiltalte utsatte fornærmede for var så alvorlig og krenkende at han må idømmes ett års ubetinget fengselsstraff. I tillegg til alvorret i tiltaltes handlinger har lagmannsretten lagt vesentlig vekt på at tiltalte er straffedømt flere ganger tidligere for vold og trusler, herunder vold mot en samboer. Det vises også til at det fornærmede ble utsatt for fikk alvorlige følger for henne både under samlivet og etterpå. Bl.a. turde hun ikke bo alene en lang periode etter at hun flyttet fra tiltalte. Hun var konstant nervøs, var plaget av mareritt og hadde diaré hele tiden. ...”

(26) Lagmannsretten har også lagt vekt på at familievold generelt gir høy risiko for langtidsvirkninger, jf. her Rt. 2004 side 844.

(27) I straffskjerpene retning trekker også at A tidligere har vært domfelt ni ganger, blant annet for vold. Særlig veier det tungt at to av dommene dreier seg om vold og trusler i perioden 1990 til januar 1993 mot en tidligere samboer og ytterligere ett tilfelle av trusler mot henne i 1995.

(28) Ved straffutmålingen skal det også tas hensyn til straffeloven § 64, slik lagmannsretten har gjort. Det dreier seg, som jeg bemerket innledningsvis, om to dommer for mindre forhold fra Bergen byrett i 2000 og Gulating lagmannsrett i 2003. Forsvarer har gjort gjeldende at også dom av Bergen byrett av 24. september 1999 på 6 måneders fengsel er avsagt etter at lovbruddet under post a) i vår sak var begått, og at denne alvorligere dommen også må trekkes inn i forhold til § 64. Jeg bemerker imidlertid at selv om post a) formelt fyller vilkårene for at ”Reglerne i §§ 62 og 63 saavidt mulig sker Fyldest”, ville post a) – om det var blitt pådømt som et isolert voldstilfelle i dommen fra 1999 - blitt vurdert langt mildere enn når det nå går inn som ledd i et mønster av vold og trusler etter § 219. Jeg finner ikke grunn til å redusere den straff som nå blir utmålt for forholdet samlet på grunn av at en av postene tidsmessig ligger forut for dommen av 1999. De etterfølgende forhold påvirkes ikke av dommen fra 1999, jf. Rt. 2002 side 1052.

(29) Endelig nevner jeg at lagmannsretten om tidsforbruket i saken har påpekt at ”saken er begynt å bli noe gammel”. Også det er jeg enig i.

(30) Etter dette legger jeg de samme straffutmålingsmomenter til grunn som lagmannsretten har vurdert. Jeg finner ikke grunnlag for å fravike den konkrete straffutmåling lagmannsretten har foretatt.

(31) Jeg stemmer for denne

K J E N N E L S E :

Anken forkastes.

- (32) Dommer **Gjølstad:** Jeg er i det vesentlige og i resultatet enig med førstvoterende.
- (33) Dommer **Gussgard:** Likeså.
- (34) Dommer **Matningsdal:** Likeså.
- (35) Justitiarius **Schei:** Likeså.

(36) Etter stemmegivningen avsa Høyesterett denne

K J E N N E L S E :

Anken forkastes.

Riktig utskrift bekreftes: